

Kvalitativní analýza dat

Úvod do společenskovedního výzkumu

Mgr. Martin Heřmanský

O čem přednáška bude?

- Místo analýzy dat v rámci kvalitativního výzkumu
- Typologii analýz na základě tradice disciplíny
- Typologii analytických přístupů
- Základní postupy jednotlivých přístupů a ukázkou jejich aplikace

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Východiska kvalitativní analýzy

„interpretace je uměním, které nelze formalizovat“
[Denzin 1994]

„nebezpečí redukce analytických problémů na technické otázky, které lze shrnout v nějaké ‚kuchařce‘“
[Silvermann 1993]

„[kvalitativní analýza představuje] spíše praktická doporučení, než tvrdá a pevná pravidla pro konverzi dat do smysluplné teorie“
[Strauss, Corbin 1994]

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

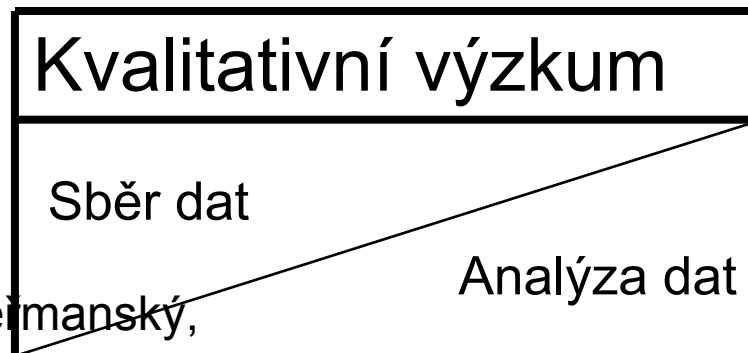
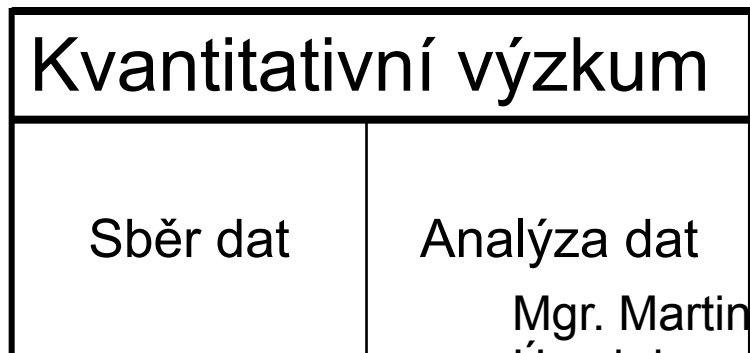
Dva chybné přístupy k analýze

- „Sesbíral/a jsem všechna data. Co mám teď dělat?“
→ pochybování
- Sesbíral/a jsem všechna data. Teď je budu analyzovat a psát závěrečnou zprávu.“
→ sebejistota

[Silverman 1993?]

Místo analýzy v kvalitativním výzkumu

- Analýza v rámci kvalitativního výzkumu je aktivita, která:
 - prostupuje celý výzkumný projekt
 - není jednou z pozdějších fází výzkumu, po které bude následovat fáze prezentace výsledků
- Data v kvalitativním výzkumu analyzujeme od prvního dne výzkumu.
- Společně s analýzou dat začínáme také psát.

Mgr. Martin Hejmanský,

Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Kvalitativní přístup k analýze

- **Induktivní metoda poznání**

- Hledání porozumění sociálnímu problému
- Vytváření komplexního, holistického obrazu zkoumaného problému
- Analýzy různých typů dat získaných v přirozeném prostředí
- Tvorba předběžných závěrů na základě objevených pravidelností
- Případně ověřování a produkce nové teorie

„Kvalitativní výzkum je často považován za takový výzkum, kde se pracuje s tzv. kvalitativními daty. /.../ Daleko přesnější je říci, že v kvalitativním výzkumu se pracuje s daty *kvalitativním způsobem*.“ **[Konopásek 1997]**

Na rozdíl od kvantitativního výzkumu nejsou důležité četnosti, ale významy.

=> vyvarovat se kvantifikace kvalitativních dat

- př. „3 z 8 respondentů uvedli...“
- př. „Skoro polovina respondentů si myslí...“

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Povaha kvalitativních dat

- rozmanitá povaha kvalitativních dat
 - Text, audio, video
 - Texty – noviny, e-maily, ...
 - Rozhovory, vyprávění / jejich transkripce
 - Poznámky z terénu
- kvalitativní data mají častěji podobu slov než čísel
[Miles – Huberman 1984 in Silverman 2000: 155]
- Zdroje dat:
 - Data ze svého výzkumu (tzv. primární data – data použitá pro ten účel, pro který byla sebraná)
 - Data z jiných výzkumů (tzv. sekundární data – data použitá pro jiný účel, než pro jaký byla sebraná)
 - Data, která již jsou ve veřejné sféře (obsah médií, veřejné zprávy, apod.) (viz Nevтіravé techniky sběru dat)
Mgr. Martin Heřmanský, [Silverman 2000: 132]
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Co je cílem kvalitativní analýzy? I.

„Umění interpretace v kvalitativním výzkumu se rovná umění **přečíst data** nějakým **novým, pozoruhodným, přesvědčivým** a sociologicky (psychologicky, pedagogicky, antropologicky...) **relevantním** způsobem.“

[Konopásek 1997: ods. 11, zdůraznil M.H.]

- PŘEČÍST ≈ přeložit (emická / etická perspektiva), vyložit, přeformulovat
- DATA = veškeré stopy empirické práce (viz Povaha kvalitativních dat)
- „novým a pozoruhodným způsobem“ = ze samozřejmého udělat nesamozřejmé a naopak
- PŘESVĚDČIVĚ ≈ věrohodnost, pravdivost, pevná argumentace
- RELEVANTNĚ ≈ adekvátně oboru

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Co je cílem kvalitativní analýzy? II.

- Identifikace témat
- Popis témat
- Porovnání jednotlivých témat a skupin témat
- Nalezení významů, které jsou za výpověďmi skryty (jaké významy výpovědi nesou)
- Tvorba konceptuálních modelů a teorií pomocí kombinace témat / významů s cílem vysvětlit (a predikovat) sociální fenomény

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Základní činnosti při analýze dat

- **Redukce dat**
 - kvalitativní výzkum produkuje velké množství nestandardizovaných dat
 - nutné rozlišit ta, která jsou pro zodpovězení výzkumných otázek důležitá a která ne
 - nelze vymezit dopředu, závisí na výzkumné otázce a kontextu
 - každá transformace dat je zároveň redukcí (např. přepis audionahrávky do textové podoby)
- **Zobrazování dat**
 - data důležité vizualizovat, protože člověk vnímá primárně zrakem (např. audio nahrávky převést do transkriptů)
 - a označit, aby bylo zřejmé, proč jsou důležitá (viz Kódování)
- **Vyvozování závěrů / verifikace**
 - hledání pravidelností v datech s cílem vysvětlit zkoumaný problém
 - pomocí porovnávání ověřovat zda různé případy odpovídají naší interpretaci → pokud ne, nutná reformulace

→ všechny tyto činnosti **se provádí souběžně**

[Miles – Huberman 1994 : 10-12]

Mgr. Martin Hermanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Další činnosti prováděné při analýze dat

- **segmentace**
- pojmenovávání
- indexace
- třídění
- vyhledávání
- porovnávání
- spojování
- přeskupování
- rekontextualizace

[Konopásek 1997: ods. 19]

„výzkumník nejrůznějším způsobem manipuluje s texty, což mu umožňuje číst stále nová a nová data“ = data v nových kontextech

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

[Konopásek 1997: ods. 19]

Volba metody analýzy

- Závisí na formulaci výzkumného problému na základě konkrétní teoretické orientace
- Vychází ze zvolených konceptů a metodologické strategie, jež byla zvolena na začátku výzkumu

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

Otázky na úvod analýzy

- Je zvolená metoda analýzy dat vhodná?
- Inspiruje k zajímavým výzkumným otázkám?
- Umožňuje dobře uchopit data?

[Silverman 1999: 133]

→ Každá metoda má své výhody a nevýhody

- Můžeme uplatnit zjištění z předchozích výzkumů i pro náš výzkum?
 - Když ne, tak proč?
 - Když ano, jak můžeme naše data využít pro rozpracování zjištění?

→ vztažení dat k literatuře / k teoriím

- O čem data vypovídají, než jen sama o sobě?

→ snaha nahlédnout co se za daty skrývá → abstrahovat z dat

Rozdělení metod vzhledem k cíli výzkumu

1) Text jako objekt analýzy

- lingvistická tradice
- samotný text je objektem analýzy
- popisuje, jak texty vznikají a jak jsou strukturovány
 - konverzační analýza
 - diskurzivní analýza
 - některé narativní analýzy

2) Text jako prostředek

- sociologická [sociálněvědní] tradice
- považuje text za okno do zkušeností jedinců
 - **přístupy založené na segmentaci** / kódování
 - **holistické přístupy**
 - **systematické přístupy**

[Ryan – Bernard 2001]

→ každý ze zvolených analytických prostředků vede ke kladení jiných otázek

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovědních
metod, FHS UK,
2009/2010

Přístupy v rámci sociálněvědní tradice

1) Přístupy založené na segmentaci / kódování

- zaměření na sociální realitu („co se skutečně děje“)
- založené na rozčlenění textu na segmenty a další manipulaci s nimi

2) Holistické přístupy

- zaměřené na subjektivní vnímání sociální realitu („jaký význam lidé přiřkládají tomu, co se děje“)
- založené na přístupu k „textu“ jako integrovanému celku, který nese význam (typické využití pro data ve formě narativů)

3) Systematické přístupy

- zaměřené na emickou perspektivu („jak lidé kategorizují a organizují vlastní zkušenost“)
- tvorba „folktaxonomií“ a „folkmodelů“

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Přístupy založené na segmentaci / kódování

- zaměření na sociální realitu („co se skutečně děje“)
- založené na rozčlenění textu na segmenty a další manipulaci s nimi

+ nejužívanější analytický postup

+ umožňuje snadné nalézání vzorců a pravidelností mezi případy

- dochází k fragmentaci dat, čímž se ztrácí ze zřetele celkový kontext

- zároveň se ztrácí ze zřetele tzv. „proud vyprávění“ (narrative flow)

[Bryman 2004: 553, 556]

- **Tematická analýza** [Ezzy 2002]
- **Rámcová analýza** [Hendl 2005: 219; Bryman 2004: 554]
- **Zakotvená teorie** [Glasser – Strauss 1967, Strauss – Corbinová 1999]

Mgr. Martin Heřmánský,

Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Přístupy založené na kódování – základní postupy

Základem analýzy je provádění tří základních, vzájemně provázaných postupů.

- 1) **Segmentace**
- 2) **Kódování**
- 3) **Poznámkování**

→ všechny tři postupy **se provádí souběžně**

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Segmentace

- rozčlenění analyzovaného textu na části = tzv. jednotky analýzy
 - celý text
 - gramatická část textu (slova, věty, odstavce, atd.)
 - strukturní jednotky (řádky, sloupce, strany)
 - tématické jednotky (část text, který reflektuje jedno téma
 - mohou být různě rozsáhlé (odstavec, věta, slovo)
 - nejběžnější forma **segmentace**

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Ukázka **segmentace**

A: Jak tě to napadlo, nechat si udělat piercing?

I: (*Smích.*) Jasně. No tak jako, sestra měla piercing už někdy vod třinácti, je vo sedm let starší.

A: A kde ho měla?

I: V pupíku taky. A právě mě se to líbilo a už asi jako vod dvanácti jsem ho chtěla a pak jsem byla v létě u moře a viděla jsem tam ty piercingy a strašně se mi to líbilo. Tak jsem se rozhodla, že si to dám i kdyby mi to rodiče nedovolili a nakonec teda jsem mamce tohlencto řekla, tak vona řekla, že mi to radši dovolí než abych to dělala přes zákaz. Takže jsem si ho dala píchnout pak jako v podstatě ze dne na den.

A: A jak dlouho jsi po něm takhle toužila?

I: Dva roky.

A: Dva roky než ses odhodlala...?

I: Hm... A než jsem se odhodlala vůbec říct jako rodičům, že v těch dvanácti je to přeci jenom jako...

A: ...hm to jo. Ty jsi říkala, že ségra ho měla od dvanácti?

I: ... třinácti.

A: A píchla si ho přes zákaz nebo to měla dovolený?

I: No, rodiče vo tom nevěděli, dozvěděli se to až vo půl roku později.

A: A to zjistili náhodou nebo...?

I: ... no nějak ve sprše ji viděli nebo tak.

A: A jak reagovali?

I: No, jako nijak, no. Víceméně se s tím smířili, no, ale mě to dovolit pak nechtěli.

A: Nechtěli? Měla jsi s tím problémy?

I: No, nechtěli, problémy s tím byly a prostě já pořád apelovala, že Vlasta si to uděla bez dovolení a že já se dovoluju a nakonec teda povolili.

A: A jak dlouho jsi je musela přemlouvat?

I: No tatínek v podstatě do dneška není s tím jako moc smířenej a mamince jsem prostě řekla, že když... i když mi to nedovolí tak si ho dám, stejně. Akorát to bude v nějakým horším studiu kde to neověřuju do těch osmnácti.

Kódování / indexace

- Technika mající za cíl popis, roztrídění a zestručnění dat
- Kódy = označení / razítka / nálepky, kterými označujeme určité úseky textu s cílem rozkrýt jejich význam
 - = slova, zkratky, symboly označující významově homogenní celek dat
- Úlohou kódů je:
 - Identifikace relevantních jevů (např. strategie aktérů, jejich interakce, atd.)
 - Koncentrace příkladů těchto jevů
 - Rozbor jevů tak, abychom našli jejich společné znaky, rozdíly, vzorce, struktury

[Glaser - Strauss 1978]

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Ukázka kódování

<p>A: Jak tě to napadlo, nechat si udělat piercing?</p>		
<p>I: <i>(Smích.)</i> Jasně. No tak jako, sestra měla piercing už někdy vod třinácti, je vo sedm let starší.</p>	<p>Vzor v rodině – sestra</p>	
<p>A: A kde ho měla?</p>		
<p>I: V pupíku taky. A právě mě se to líbilo a už asi jako vod dvanácti jsem ho chtěla a pak jsem byla v létě u moře a viděla jsem tam ty piercingy a strašně se mi to líbilo. Tak jsem se rozhodla, že si to dám i kdyby mi to rodiče nedovolili a nakonec teda jsem mamce tohlencto řekla, tak vona řekla, že mi to radši dovolí než abych to dělala přes zákaz. Takže jsem si ho dala píchnout pak jako v podstatě ze dne na den.</p>	<p>Lokace piercingu – pupík Estetika Vyjednávání - rodiče</p>	
<p>A: A jak dlouho jsi po něm takhle toužila?</p>		
<p>I: Dva roky.</p>	<p>Období rozhodování</p>	
<p>A: Dva roky než ses odhodlala...?</p>		
<p>I: Hm... A než jsem se odhodlala vůbec říct jako rodičům, že v těch dvanácti je to přeci jenom jako...</p>		
<p>A: ...hm to jo. Ty jsi říkala, že ségra ho měla od dvanácti?</p>		
<p>I: ... třinácti.</p>		
<p>A: A píchla si ho přes zákaz nebo to měla dovolený?</p>		
<p>I: No, rodiče vo tom nevěděli, dozvěděli se to až vo půl roku později.</p>		
<p>A: A to zjistili náhodou nebo...?</p>		
<p>I: ... no nějak ve sprše ji viděli nebo tak.</p>		
<p>A: A jak reagovali?</p>		
<p>I: No, jako nijak, no. Víceméně se s tím smířili, no, ale mě to dovolit pak nechtěli.</p>	<p>Reakce rodičů – rezignace Postoj rodičů – odmítavý</p>	
<p>A: Nechtěli? Měla jsi s tím problémy?</p>		
<p>I: No, nechtěli, problémy s tím byly a prostě já pořád apelovala, že Vlasta si to uděla bez dovolení a že já se dovoluju a nakonec teda povolili.</p>	<p>Vyjednávání – rodiče</p>	
<p>A: A jak dlouho jsi je musela přemlouvat?</p>		
<p>I: No tatínek v podstatě do dneška není s tím jako moc smířenej a mamince jsem prostě řekla, že když... i když mi to nedovolí tak si ho dám, stejně. Akorát to bude v nějakým horším studiu kde to neověřuju do těch osmnácti.</p>	<p>Postoj rodičů – otec – odmítavý Vyjednávání - rodiče</p>	

Poznámkování

- = zapisování poznámek, úvah a předběžných vysvětlení o datovém materiálu, příp. kódech
- komentují vytvořené kódy
 - předběžně interpretují analyzovaná data
 - systém vytváření poznámek napomáhá k integraci získaných dat do teorie
 - tvoří základ interpretace
 - začínáme je psán od začátku sběru dat a končíme se zpracováním výzkumné zprávy

Mgr. Martin Heřmanský
Úvod do

společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

Ukázka poznámkování

<p>A: Jak tě to napadlo, nechat si udělat piercing? I: <i>(Smích.)</i> Jasně. No tak jako, sestra měla piercing už někdy vod třinácti, je vo sedm let starší.</p> <p>A: A kde ho měla? I: V pupíku taky. A právě mě se to líbilo a už asi jako vod dvanácti jsem ho chtěla a pak jsem byla v létě u moře a viděla jsem tam ty piercingy a strašně se mi to líbilo. Tak jsem se rozhodla, že si to dám i kdyby mi to rodiče nedovolili a nakonec teda jsem mamce tohles to řekla, tak vona řekla, že mi to radši dovolí než abych to dělala přes zákaz. Takže jsem si ho dala píchnout pak jako v podstatě ze dne na den.</p> <p>A: A jak dlouho jsi po něm takhle toužila? I: Dva roky.</p> <p>A: Dva roky než ses odhodlala...? I: Hm... A než jsem se odhodlala vůbec říct jako rodičům, že v těch dvanácti je to přeci jenom jako...</p> <p>A: ...hm to jo. Ty jsi říkala, že ségra ho měla od dvanácti? I: ... třinácti.</p> <p>A: A píchla si ho přes zákaz nebo to měla dovolený? I: No, rodiče vo tom nevěděli, dozvěděli se to až vo půl roku později.</p> <p>A: A to zjistili náhodou nebo...? I: ... no nějak ve sprše ji viděli nebo tak.</p> <p>A: A jak reagovali? I: No, jako nijak, no. Víceméně se s tím smířili, no, ale mě to dovolit pak nechtěli.</p> <p>A: Nechtěli? Měla jsi s tím problémy? I: No, nechtěli, problémy s tím byly a prostě já pořád apelovala, že Vlasta si to uděla bez dovolení a že já se dovoluju a nakonec teda povolili.</p> <p>A: A jak dlouho jsi je musela přemlouvat? I: No tatínek v podstatě do dneška není s tím jako moc smířenej a mamince jsem prostě řekla, že když... i když mi to nedovolí tak si ho dám, stejně. Akorát to bude v nějakým horším studiu kde to neověřuju do těch osmnácti.</p>	<p>Vzor v rodině – sestra</p> <p>Lokace piercingu – pupík Estetika</p> <p>Vyjednávání - rodiče</p> <p>Období rozhodování</p> <p>Reakce rodičů – rezignace Postoj rodičů – odmítavý</p> <p>Vyjednávání – rodiče</p> <p>Postoj rodičů – otec – odmítavý Vyjednávání - rodiče</p>	<p>Vyjednávání se jeví jako jedna z centrálních kategorií. V případě lokace piercingu - pupík a primární funkci – estetické je vyjednávání s rodiči pro informátorku důležité.</p> <p>Zaměřit se také na důležitost vyjednávání a jeho strategie u jiných forem a funkcí piercingu (zejména u piercingu jako projevu nonkonformity). Sledovat také s kým je piercing vyjednáván.</p>
--	--	--

Ukázka **segmentace**, kódování a **poznámkování**

Má teda v souvislosti s tou televizí nějaká pravidla, může si ju sama zapnout?

pravidla
Jako že bych ju hlídala a nešla si ju zapnout ... no ale nejde si ju zapnout sama. Vždycky jde a vyjednávat o TV *veškerá děla*
„Mami, já si jdu zapnout televizi,“ řekne. Ona hlásí většinou tak všechno, hlásí aji, že jde *prošel matky* *prostor*
kakat. Takže ona to říká. A ten byt není velikej, že byste nevěděla, co se děje.

A když si ju náhodou zapne a sedne si tam, tak vy se jdete podívat, co tam je v té

televizi?

monitoring *činnost matky*
No, to se jdu podívat, co tam pouští, a když třeba ju mám doma já vařím v kuchyni ... a teďka *intervence matky* *použití videa*
minule třeba jsem jí pustila kazetu a tak se dívala na kazetu na pohádku, že tam v televizi *průběh děla* (*)
zrovna nebylo nic pro ňu, co by ju zajímalo, tak automaticky řekla: „Mami, dej mně tam *sledování pořady*
pohádku.“ My máme nahranýho kritka a takový ty dětský pohádky anebo tu hranou pohádku a *izolace děla v TV* *TV konvence matky*
říká mně: „Mamko, zavři si dveře,“ protože ona neslyší, já mám puštěnou v kuchyni televizi, *prostor-prostředí* *průběh děla* *děla vyhřívá ke spolupříteli*
tak to musím přivít, aby měla klid na to. Ona samozřejmě by nejradši chtěla, abych si šla za *čas; (činnost matky)*
ní sednout. Ale já nenám čas si za ní sednout, kdybych měla čas, tak to jdu radši s ňou ven,
TV jako méně uvnitř *aktivita*
než abych si sedla k té televizi a čučela tam na pohádku.

(*) *průběh děla je průběh děla se, sekundárně se hledá na co*

- text psán s dvojnásobným řádkováním (umožňuje vpisovat kódy)
- segmenty nesoucí význam jsou označeny kódy vepsanými mezi řádky
- za hvězdičkou se nachází interpretující poznámka (odkazuje k pasáži, z níž je interpretace odvozena)

Heřmanský,

- příklad převzat z [Hendl 2005: 249]

společenskovědních
metod, FHS UK,
2009/2010

Dva základní způsoby kódování

- s kódy lze pracovat dvěma základními způsoby
 - deduktivně
 - induktivně

1) Uzavřené kódování

- deduktivně vytvářené kódy => kódy vytvořené před analýzou na základě teorie a výzkumného problému
- proces hledání pasáží, které odpovídají kódům
- typické pro kvantitativní analýzu (např. obsahovou analýzu)

2) Otevřené kódování

- induktivně vytvářené kódy => kódy vytvářené během analýzy z dat
- proces hledání kódu pro pasáž, kterou chceme označit
- typické pro kvalitativní analýzu (např. tématickou analýzu)

→ oba typy lze kombinovat:

- na začátku máme určeno několik základních kódů s nimiž pracujeme deduktivně (např. základní deskriptivní kódy, viz dále)
- během kódování vytváříme indukční kódy (např. další deskriptivní, ale zejména interpretativní a strukturní kódy, viz dále)

Mgr. Martin Hejmanický,
Úvod do

společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

Typy (induktivních) kódů

- každý typ má jiný účel
- začínáme zpravidla kódovat prvním typem a postupně přidáváme další
- o jaký typ kódu se jedná vždy závisí na kontextu

1) popisné (= descriptive)

- o čem (explicitně) hovoří daná pasáž (o jakém tématu)
- označují explicitní obsah segmentu

2) interpretativní (= interpretive)

- co (implicitně) říká daná pasáž (o čem vypovídá) = jak výzkumník chápe, co říká daná pasáž
- vysvětlují implicitní význam segmentu

3) strukturní / vzorové (= pattern)

- abstraktnější kódy sdružující interpretativní a popisné kódy, které spolu (explicitně) nemusí nesouviset
- umožňují identifikaci opakujících se témat, vzorců, pravidel, vůdčích motivů, apod.

Mgr. Martin Hejmanický [7-58]

Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Ukázky jednotlivých typů kódů

<p>A: Jak tě to napadlo, nechat si udělat piercing? I: (<i>Smích.</i>) Jasně. No tak jako, sestra měla piercing už někdy vod třinácti, je vo sedm let starší.</p> <p>A: A kde ho měla? I: V pupíku taky. A právě mě se to líbilo a už asi jako vod dvanácti jsem ho chtěla a pak jsem byla v létě u moře a viděla jsem tam ty piercingy a strašně se mi to líbilo. Tak jsem se rozhodla, že si to dám i kdyby mi to rodiče nedovolili a nakonec teda jsem mamce tohlencto řekla, tak vona řekla, že mi to radši dovolí než abych to dělala přes zákaz. Takže jsem si ho dala píchnout pak jako v podstatě ze dne na den.</p> <p>A: A jak dlouho jsi po něm takhle toužila? I: Dva roky.</p> <p>A: Dva roky než ses odhodlala...? I: Hm... A než jsem se odhodlala vůbec říct jako rodičům, že v těch dvanácti je to přeci jenom jako...</p> <p>A: ...hm to jo. Ty jsi říkala, že sestra ho měla od dvanácti? I: ... třinácti.</p> <p>A: A píchla si ho přes zákaz nebo to měla dovolený? I: No, rodiče vo tom nevěděli, dozvěděli se to až vo půl roku později.</p> <p>A: A to zjistili náhodou nebo...? I: ... no nějak ve sprše ji viděli nebo tak.</p> <p>A: A jak reagovali? I: No, jako nijak, no. Víceméně se s tím smířili, no, ale mě to dovolit pak nechtěli.</p> <p>A: Nechtěli? Měla jsi s tím problémy? I: No, nechtěli, problémy s tím byly a prostě já pořád apelovala, že Vlasta si to udála bez dovolení a že já se dovoluju a nakonec teda povolili.</p> <p>A: A jak dlouho jsi je musela přemlouvat? I: No tatínek v podstatě do dneška není s tím jako moc smířenej a mamince jsem prostě řekla, že když... i když mi to nedovolí tak si ho dám, stejně. Akorát to bude v nějakým horším studiu kde to neověřujou do těch osmnácti.</p>	<p><i>Vzor v rodině – sestra</i></p> <p>Lokace piercingu – pupík Estetika</p> <p>VYJEDNÁVÁNÍ – rodiče</p> <p>Období rozhodování</p> <p>Reakce rodičů – <i>rezignace</i> Postoj rodičů – <i>odmítavý</i></p> <p>VYJEDNÁVÁNÍ – rodiče</p> <p>Postoj rodičů – otec – <i>odmítavý</i> VYJEDNÁVÁNÍ – rodiče</p>
--	--

- deskriptivní kódy
- *intepretativní kódy*
- **STRUKTURNÍ KÓDY**

Leřmanský,

společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Tvorba kódů

2 postupy tvoření nových kódů:

a) konkretizování – nejprve tvorba obecných kategorií -> následně vytváření konkrétnějších podkategorií

- *př. rodina -> matka, otec, sourozenci*

b) zobecňování – nejprve tvorba konkrétních kategorií -> následně vytváření nadřazených obecnějších kategorií

- *př. pláč, křik, uzavření se -> reakce na hádky rodičů / strategie získávání si pozornosti rodičů*
- *stěžejní pro vytváření strukturálních kódů*

Tipy pro vytváření otevřených kódů

Při hledání témat [i kódů] doporučené pátrat po:

[podle Ryan – Bernard 2003 in Bryman 2004: 555]

- opakujících se tématech
- aktérských typologiích a kategoriích
- metaforách a analogiích
- podobnostech a odlišnostech mezi jednotlivými daty (např. jak různí informátoři hovoří o jednom tématu)
- jazykových spojkách (slovesch jako „protože“ nebo „od té doby“ – ty ukazují na kauzální vztahy v mysli informátorů)
- chybějících datech (= nezodpovězených otázkách; na co informátoři neodpověděli, ačkoliv se jich na to výzkumník ptal)
- materiálu vztahujícím se k teoriím (použít teoretické koncepty jako základ témat, např. hegemonie)

Mgr. Martin Hermánský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Souvztažňování kódů

- dalším analytickým postupem je hledání vztahů mezi kódy
- identifikace vztahů mezi kódy stojí v základu **poznámkování** a tím i interpretace

Některé typy vztahů:

- Hierarchické vztahy (nadřazené a podřízené)
 - typicky mezi interpretativními a strukturními kódy (strukturní kódy zobecňují kódy interpretativní)
 - *př. nadřazený: reakce na hádky rodičů; podřízené: pláč, křik, uzavření se*
- Vztahy sekvenční (např. stádia nějakého procesu; $A \rightarrow B \rightarrow C \rightarrow D \dots$)
 - ukazují dynamiku a umožňují chápat průběh sledovaných jevů
 - *př. rozhodování se o modifikaci \rightarrow výběr studia \rightarrow návštěva studia \rightarrow podstoupení modifikace \rightarrow hojení*
- Kauzální vztahy (A vede k B, B je důsledkem A)
 - *př. nedostatečná péče o piercing vede ke zdravotním komplikacím při jeho hojení*
- Vztahy kontradikční (A odporuje B)
 - *př. piercing jako projev nonkonformity odporuje piercingu jako projevu konzumerismu*
- systém hierarchických sémantických vztahů detailně rozpracoval James Spradley [1979, 1980] \rightarrow viz **Etnosémantika**

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Rámcová analýza

- někdy užívána v kombinaci s dalšími analytickými postupy
- někdy jako samostatný analytický nástroj
- umožňuje přehledné zobrazení dat jednotlivých případů -> usnadňuje hledání pravidelností v datech
- principem je vytvoření tabulky případů (informátorů, respondentů, atd.) a témat (podtémat, strukturních kódů, vůdčích motivů, atd.)
- do ní se pak zanáší odpovídající data
 - např. výpovědi jednotlivých informátorů k vybraným tématům
 - např. pozorované chování jednotlivých informátorů

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Příklad rámcové analýzy

Úvod do
společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

[Bryman 2004: 554]

Kódování podle **zakotvené teorie**

- 3 typy návazného kódování
 - Otevřené kódování
 - Axiální kódování
 - Selektivní kódování

[Glasser – Strauss 1967, Strauss – Corbinová 1999]

- spojené s dalšími teoreticko-metodologickými postupy jako je teoretické vzorkování a teoretická saturace
- zakotvená teorie není pouze soubor technik, ale celkově metoda
- velmi náročná, vhodná spíše pro týmový výzkum
- pro bakalářskou práci nelze doporučit
- kromě toho mnoho kritik

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Kódovací kniha

= seznam všech kódů společně s kritérii pro zahrnutí či vyloučení z daného kódu

- vytváří se průběžně společně s analýzou
- (relativně) definitivní podobu získává až po provedení předběžné analýzy všech dat

Doporučený postup:

1. vytvoření seznamu předběžných kódů spojených s úryvkem, ke kterým se kódy vztahují
2. porovnání příbuzných kódů a hledání společné pojmenování – pevný kód, který by zastřešoval svazek příbuzných kódů
3. nahrazení předběžných kódů pevným kódem

Mgr. Martin Peřmýrský
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Ukázka kódovací knihy

KÓD VARIANTY KÓDU	POPIS
1. Vzor 1.1. Vzor - v rodině 1.1.1. Vzor – v rodině - sestra	Osoba s piercingem, která měla vliv na rozhodnutí pořídit si piercing
2. Lokace piercingu 2.1. Lokace piercingu – pupík 2.2. Lokace piercingu – obočí	Umístění piercingu na těle
3. Období rozhodování	Období mezi myšlenkou pořídit si piercing a jeho realizací
4. Estetika	Estetické aspekty piercingu
5. Vyjednávání 5.1. Vyjednávání – rodiče	Interakce mezi (potencionálním) nositelem piercingu a jinou osobou s cílem vyjednávání aplikace piercingu
6. Reakce 6.1. Reakce – rodičů 6.1.1. Reakce – rodičů – rezignace	Reakce jiných osob na piercing
7. Postoj 7.1. Postoj – rodičů 7.1.1. Postoj – rodičů – odmítavý	Postoj jiných osob k piercingu

ÚVOD DO
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Holistické přístupy – narativní analýza

- zaměřené na subjektivní vnímání sociální realitu („jaký význam lidé přikládají tomu, co se děje“)
- vychází z předpokladu, že každé vyprávění je příběh, jehož smysl je možné pochopit pouze pokud se k němu přistupuje právě jako k integrovanému celku
 - nedochází k tematické segmentaci, ale jednotlivé informace nahlíženy v kontextu celého vyprávěné
 - na základě zvoleného analytického přístupu (viz **Narativní analýza** zápletky) se identifikují klíčové pasáže vyprávění
 - se zřetelem k zvolenému analytickému přístupu se provádí **poznámkování**
 - následně se na základě zvoleného analytického přístupu provede převyprávění příběhu

+ neztrácí ze zřetele kontext

+ neztrácí se „proud vyprávění“ („narrative flow“)

- vyprávění může být výrazně stylizované a nemusí odrážet realitu (př. vyprávění chronicky nemocných osob)

[Bryman 2004: 557, 560]

- **Narativní analýza** zápletky [Yussen - Ozcan 1997 in Creswell 2007]
- Biografická analýza vyprávění [Denzin 1989 in Creswell 2007]

Mgr. Martin Hejmanický,

Úvod do
společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

Narativní analýza zápletky

[Yussen - Ozcan 1997 in Creswell 2007]

- cíl = pochopení subjektivního vnímání sociální reality
- prvky zápletky tvořící strukturu (příběhu):
 - Postavy
 - Prostředí
 - Problém
 - Akce
 - Výsledek
- analytický postup:
 - identifikace klíčových pasáží vyprávění na základě struktury zápletky
 - **poznámkování**
 - analytické převyprávění příběhu dle struktury zápletky

Mgr. Martin Hermánský,

Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Biografická analýza vyprávění

[Denzin 1989 in Creswell 2007]

- cíl = rekonstrukce narativní biografie a identifikace faktorů, které ovlivnily život daného jedince
- analytický postup:
 - a) rekonstrukce chronologie života jedince
 - b) identifikace dílčích příběhů a klíčových událostí
 - c) pátrání po aktérských teoriích (interpretacích) týkajících se těchto příběhů a událostí
 - teorie modelů životních drah
 - teorie procesů v životě jedince
 - teorie modelů sociálního světa, ap.
 - d) sepsání analytické abstrakce případu se zdůrazněním
 - procesů individuálního života
 - teorií vztahujících se k životním zkušenostem
 - unikátních a obecných rysů života

Systematické přístupy

- zaměření na emickou perspektivu aktérů
→ zjišťuje, jak si lidé organizují vlastní zkušenost
- tvorba „folktaxonomií“ a „folkmodelů“ (tabulky, modely, diagramy)

+ systematicčnost

- omezení na zkoumání organizace lidské zkušenosti

- **Etnosémantika** [Spradley 1979, 1980]
- Mentální mapy [Lynch 2004]

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Etnosémantika [Spradley 1979, 1980]

- vyvinuto nikoliv pouze jako analytický postup, ale jako distinktivní metodologie etnografického výzkumu
 - jako metoda aplikovatelné na interview a pozorování
 - jako technika analýzy též na dokumenty
- cíl = jak aktéři kategorizují svou zkušenost sociální reality (pochopení explicitní i tacitní aktérské znalosti kultury)
- systematická čtyřstupňová analýza
 - Analýza domén
 - identifikace tzv. kulturních domén (= „kategorie kulturního významu, která zahrnuje jiné konkrétnější kategorie“ [Spradley 1980: 88]); kulturních prvků (termínů), které zahrnují a sémantického vztahu mezi doménou a jejími prvky (viz dále)
 - Taxonomická analýza
 - identifikace hierarchických vztahů v rámci domén
 - Komponentní analýza
 - identifikace atributů, které odlišují jednotlivé prvky v rámci domény
 - Identifikace kulturních témat
 - nalezení kulturních témat (= „tacitní či explicitní princip objevující se v několika doménách sloužící jako vztah mezi subsystémy kulturních významů“ [Spradley 1980: 141]) a domén, které propojují

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Spradleyho sémantické vztahy [dle Hendl 2005: 232]

Název vztahu	Forma vztahu
1. Striktní inkluze	A je druhem B.
2. Prostorový vztah	A je místo v B, A je částí B.
3. Vztah příčina–efekt	A je výsledkem B, A je příčinou B.
4. Racionální vztah	A je důvodem pro provedení B.
5. Umístění akce	A je místem pro provedení B.
6. Funkce	A je použité kvůli B.
7. Prostředek k cíli	A je cestou, jak provést B.
8. Sekvence	A je krokem k (je stupeň) B.
9. Atribuce	A je atributem (charakteristikou) B.

Ukázka taxonomie [Spradley 1979: 139]

FIGURE 8.2. Taxonomy of Parts of a Tunaboat

PARTS OF A TUNABOAT	SHAFT ALLEY			
	MAIN ENGINE ROOM			
	MAST	Crow's nest		
		Platform		
	DECK	UP TOP (upper deck)	Speedboat deck	
			Bridge	The stack
				Skipper's cabin
		ON DECK (middle deck)	Netpile	Seine net
				Skiff
			Main working deck	Main winch
				Deck hatch
				Shark slide
				Brailing booms
		Main deckhouse	Cabins	
Galley				
The bow	Anchor winches			
	Rail-mounted winch			
BELOW (lower deck)	Well deck			
	Upper engine room			

Ukázka komponentní analýzy [Spradley 1979: 139]

FIGURE 10.3 Paradigm Worksheet: Kinds of Trusties

<i>CONTRAST SET</i>	DIMENSIONS OF CONTRAST						
	<i>Works with boats</i>	<i>Works with cars</i>	<i>Works outside the jail</i>	<i>Must always eat jail food</i>	<i>Confined to a restricted area in jail</i>	<i>Only short timers are assigned</i>	<i>Provides service to the court</i>
<i>Ranger</i>	No	No	Yes	Yes	No	Yes	
<i>Odlin's man</i>	No		Yes	Yes		Yes	
<i>Garage man</i>	No	Yes	Yes	Yes	No		
<i>Georgetown man</i>	No		Yes	Yes	No		
<i>City hall man</i>	No		Yes	Yes	No		
<i>Harbor patrol man</i>	Yes	No	Yes	No	No		
<i>Wallingford man</i>	No		Yes	No	No		
<i>Floor man</i>	No	No	No	Yes	Yes		
<i>Clerk</i>	No	No	No	Yes	Yes		
<i>Bull cook</i>	No	No	No	Yes	Yes		
<i>Court usher</i>	No	No	No	Yes			Yes
<i>Hospital orderly</i>	No	No	No	Yes			No
<i>Blue room man</i>	No	No	No	Yes	Yes	No	
<i>Kitchen man</i>	No	No	No	Yes			
<i>Runner</i>	No		No	Yes	No		
<i>Barber</i>	No	No	No	Yes	No		

SPOLICENSKOVĚDNI
metod, FHS UK,
2009/2010

Možnosti využití počítačů

- na rozdíl od software pro kvalitativní (statistickou) analýzu např. SPSS, Statistica) neexistuje software, který by kvalitativní analýzu provedl za výzkumníka
- analytickým nástrojem je v kvalitativním výzkumu vždy výzkumník
- software může pouze usnadnit práci
- 3 základní způsoby, jak může počítač usnadnit práci:
 - a) přepis rozhovorů → **Transkripční software**
 - b) usnadnění analytických postupů tzv. code-and-retrieve (= kódování, vyhledávání, sdružování, zobrazování apod.) → **CAQDAS** (Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software)
 - c) specializované programy např. pro tvorbu genealogií
→ např. GenoPro

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovědních
metod, FHS UK,
2009/2010

Transkripční software

- neumí automaticky převést mluvené slovo do textu
- pouze zjednodušuje manipulaci s audionahrávkou a její přepis výzkumníkem
- usnadnění přepisu např. pomocí:
 - ovládání nožním pedálem
 - úprava rychlosti přehrávání
 - vkládání předdefinovaných slovních spojení
 - a další
- **Transcriber**
 - <http://trans.sourceforge.net/en/presentation.php>
 - popis viz [Bitrich – Konopásek 2001]
- **f4**
 - <http://www.audiotranskription.de/english/f4.htm>
- **Express Scribe**
 - <http://www.nch.com.au/scribe/>

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

CAQDAS I. – funkce a užití

= Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software

= programy pro počítačově podporovanou analýzu kvalitativních dat

- umožňují snadno provádět:
 - segmentaci → segmenty dat (= úryvky či citace)
 - kódování → kódy
 - **poznámkování** → poznámky
- s takto vzniklými objekty můžete dále snadno manipulovat
 - zobrazování → například všech segmentů okódovaných vybraným kódem
 - třídění → například zobrazení pouze výpovědí od určité skupiny informátorů (např. pouze mužů)
 - vyhledávání → slov či slovních spojení v datech, kódech či poznámkách
 - hierarchizace → vytváření hierarchických vztahů mezi kódy
 - porovnávání → například výpovědí všech informátorů k vybranému tématu a další...
- detailnější popis možností **CAQDAS** viz [Konopásek 1999]

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovědních
metod, FHS UK,
2009/2010

CAQDAS II. – přehled software

- volně stažitelné (+ zdarma, - omezené funkce)
 - WeftQDA
 - <http://www.pressure.to/qda/>
 - SIL Fieldworks
 - <http://www.sil.org/computing/fieldworks/index.html>
- placené (+ pokročilé funkce, + příjemnější ovládání, - velmi nákladné)
 - Atlas.ti
 - <http://www.atlasti.com/>
 - popis viz [Konopásek 1999]
 - NVivo
 - http://www.qsrinternational.com/products_nvivo.aspx
 - MaxQDA, Qualrus, HyperResearch, ad.
- Další informace na
 - <http://onlineqda.hud.ac.uk/>
 - <http://caqdas.soc.surrey.ac.uk/>

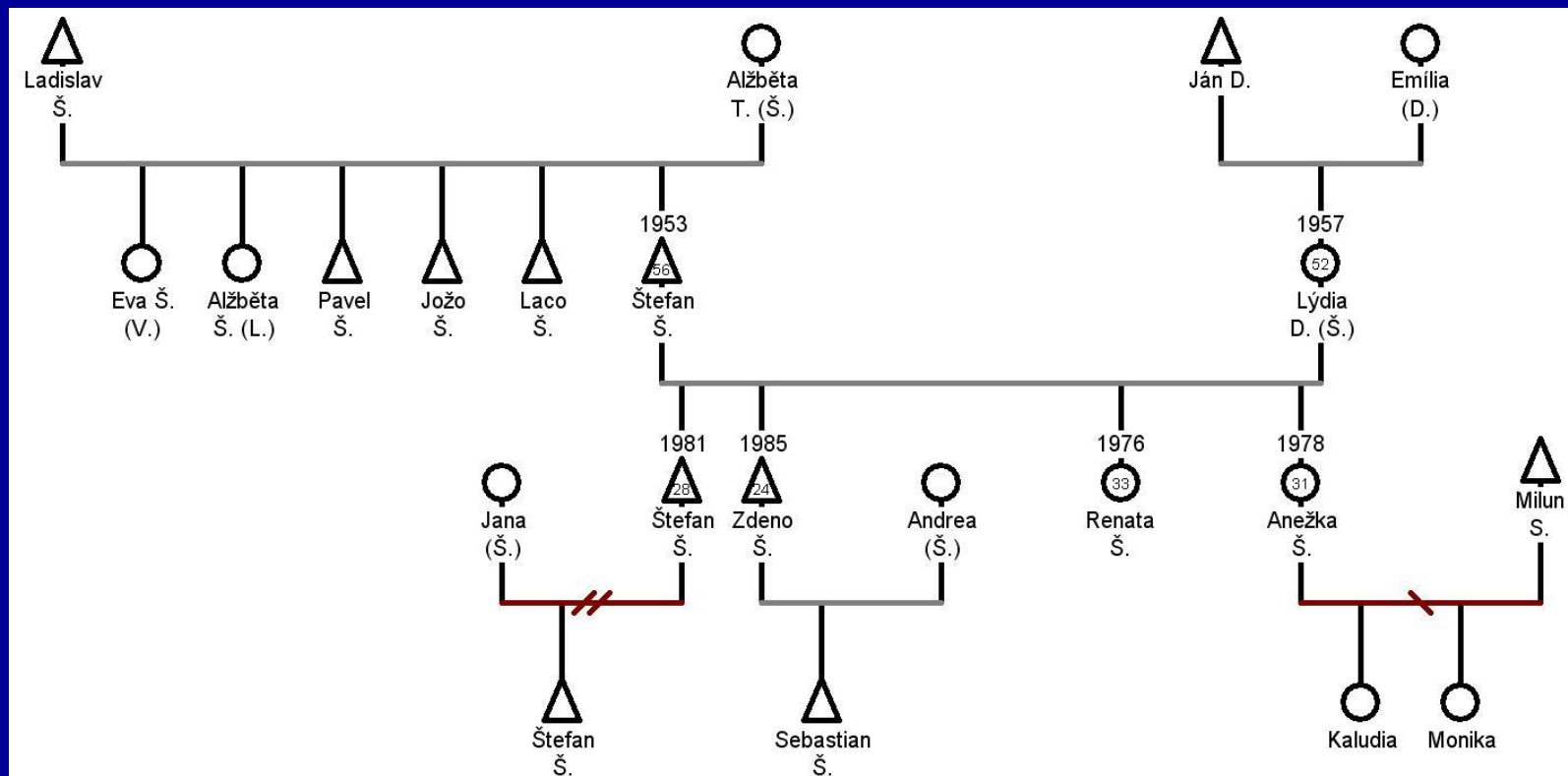
Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

Specializovaný software

- Genealogický software
 - GenoPro
 - <http://www.genopro.com/>
 - umožňuje vytváření příbuzenských diagramů

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Ukázka příbuzenského diagramu

Úvod do
společenských
metod, FHS UK,
2009/2010

Doporučená literatura

- Konopásek, Zdeněk (1997): Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu. Biograf 12.
- Miles, Matthew B. – Huberman, A. Michael (1994): Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE. Kap. Early Steps in Analysis, odd. Codes and Coding, s. 55-69.

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Použitá literatura I.

- Bernard, H. Russell (2002): Research methods in anthropology: qualitative and quantitative methods. 3rd ed. Walnut Creek: Altamira Press.
- Bitrich, Tomáš – Konopásek, Zdeněk (2001): Transcriber – pohodlnější přepisování, a možná i něco navíc. Biograf 24.
- Denzin, Norman K. (1989): Interpretive interactionism. Newbury Park: SAGE.
- Hendl, Jan (2005): Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál.
- Konopásek, Zdeněk (1997): Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu. Biograf 12.
- Lynch, Kevin (2004): Obraz města. Praha: Polygon.
- Miles, Matthew B. – Huberman, A. Michael (1994): Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook. 2nd ed. Thousand Oaks: SAGE.

Mgr. Martin Heřmanský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010

Použitá literatura II.

- Ryan, Gery W. – Bernard, H. Russell (2001): Data Management and Analysis Methods. In Denzin, Norman K. - Lincoln, Yvonne S. (eds): Handbook of Qualitative Research. 2nd ed., Thousand Oaks: SAGE, s. 769-802.
- Silvermanm, S. (2005): Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka. Bratislava: Ikar.
- Spradley, James (1979): Participant Observation. Belmont: Wadsworth.
- Spradley, James (1980): Ethnographic Interview. Belmont: Wadsworth.
- Strauss, Anselm - Corbinová, Juliet (1999): Základy kvalitatívneho výskumu. Boskovice: Nakladatelství Albert.
- Yussen, S. R. - Ozcan, N. M. (1997): The development of knowledge about narratives. Issues in Educational Psychology: Contributions From Educational Psychology, 2, 1-68.

Mgr. Martin Hercegský,
Úvod do
společenskovedních
metod, FHS UK,
2009/2010